

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN YAZILAN DERS KİTAPLARINDAKİ BULMACALARIN İŞLEVLERİ VE ÇEŞİTLİ AÇILardan DEĞERLENDİRİLMESİ*

Elif CİVELEK

Öz: Öğretim ortamlarında bir etkinlik olarak yer alan bulmacalar, hem bireysel olarak hem de grup içindeki etkileşim ile öğrenmeyi kolaylaştırabilen etkinliklerdir. Bulmaca etkinlikleriyle dil öğretmenin, öğrenciyi konuya odaklayabileceği ve öğrencinin başarıya ulaşmasında destek olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bulmaca etkinlikleri, bireysel veya grup hâlinde yapılan uygulamalarda kullanılabilen, hem bilgi düzeylerini ölçmede hem de konu sonlarında uygulamalarıyla öğrencinin eksiklerini tamamlamada yardımcı olan etkinliklerdir. Bulmacaların yabancı dil öğretimine en büyük katkısı kelime öğretimi ve öğretilen konuyu tekrar etmedeki işlevidir. Kelimelerin zihinde kalıcılığını arttırdığı bilinen bulmaca etkinliklerinin bu öneminden hareketle yetişkinler için set hâlinde yazılan yabancılara Türkçe öğretme amaçlı ders ve çalışma kitaplarındaki bulmaca etkinliklerinin işlevleri, çeşitli açılardan incelenmiş ve tartışılmıştır. Bulmaca etkinliklerinin ders ve çalışma kitaplarının düzeylerine göre bu kitaplarda yer alma oranları, yer verilen bulmacaların türleri, verilmiş yeri, amacı, düzeylere uygun olarak seçilmesi gereken kelimelerle oluşturulması açısından uygunluğu, hedef kültür aktarımı, hangi dil becerilerine yönelik olarak hazırlandığı incelenerek bir içerik analizi çalışması yapılmıştır. İncelenen ders ve çalışma kitaplarında genel olarak bulmacalara yer verme oranının çok az olduğu, bulmaca türlerinden daha çok sözcük avı ve zincir bulmacanın tercih edildiği, kelime öğretimi, hedef kültür aktarımı açısından az sayıda örnek bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun da yabancılara Türkçe öğretimi ders ve çalışma kitapları için önemli bir eksiklik olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bulmaca, yabancı dil öğretimi, kelime öğretimi, yabancılara Türkçe öğretimi.

Functions of Puzzles in Turkish Language Textbooks for Foreigners and Evaluations for These Puzzles from Different Perspectives

Abstract: In language teaching environments puzzles are utilized as activities, which make learning process easier via interactions either individually or in groups. It is considered that teaching languages with puzzles helps the learner focus on the subject and support their language achievements. Therefore, puzzle activities, which can be used individually or within group environments for different applications, are the ones that help learners identify and fix their inadequacies by being used at the end of each unit, as well as help instructors test and measure their levels of knowledge. The most important contribution of puzzles to language teaching process is its function to help students repeat the

* Bu makale 11-14.9.2014 tarihinde St Petersburg-Rusya’da düzenlenen “V. European Conference on Social and Behavioral Sciences” isimli konferansta sunulan bildirinin düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

topics. Puzzles are also known to improve the ability of memorising vocabulary; therefore, the functions of puzzles in Turkish textbook sets for adult foreign learners, edited by Turks, have been widely studied and discussed. In this study, content analysis has been made in order to uncover the frequency of placement of puzzles in textbooks and exercise books in relation to the levels of the books; moreover, the types of puzzles chosen to be included in these books, the location and the aim of the puzzles, the relevancy of the words employed in puzzles, which should be chosen according to the levels of the books, the ability of puzzles in culture transference and which language skills are being targeted by the puzzles are also among the studied topics. The study on text books has shown that puzzles are very rare in these books. When puzzles are employed in textbooks it is seen that chain puzzles and word hunt puzzles are preferred rather than other types of puzzles and also there are very few examples that are provided to help transfer the culture and teach the necessary vocabulary. It is thought to be a major shortcoming for Turkish text books and workbooks for foreigners.

Key words: Puzzles, foreign language teaching, word teaching, teaching Turkish to foreigners.

Giriş

Yabancı dil öğretim ortamlarını daha aktif kılmak için çok çeşitli etkinlikler kullanılmaktadır. Bu etkinliklerden biri de 1929'dan beri eğitimcilerin öğretme aracı olarak kullandıkları bulmacalardır (Raines, 2010, s. 86). Bulmacalar, bir dilin anlamsal, dil bilgisel ve yazım becerilerini içeren yazılı dil eserlerine ve okuduğunu anlamaya dayanır, kişinin dilsel becerilerine de zengin bir açılım sunar (Brian ve David, 2008, s. 90). Bu açılımda hiç şüphesiz bulmacaların; öğrenciyi eğlendirmesi, motive etmesi, öğrendiği konuyu tekrar etmesi, iletişim kurmasına olanak sağlaması ve öğrenciyi derse aktif olarak katılmaya teşvik etmesi gibi nedenler vardır. Literatürde de bulmaca etkinliklerine yönelik yapılan çalışmalar, bulmacaların öğrenciyeye, dolayısıyla eğitim öğretim ortamına yansıyan bu durumlarını ortaya koymuştur. Bulmacanın öğrenilen konuyu zevkli hâle getirdiği (Shah, Lynch ve Macias-Moriarity, 2010, s. 3); oyun oynama, eğlence ve dinlenme ile ilişkilendirildiği ve bu nedenle bir öğrenme aracı olarak öğrenci için daha az korkutucu olabileceği (Whisenand ve Dunphy, 2010, s. 142); genellikle eğlenceli bir etkinlik olarak çoğu öğrenci için okul ile bağlantılı olmayan bir şey olarak algılandığı, bundan dolayı keyifli bir öğrenme deneyimi olabileceği (Crossman ve Crossman, 1983, s. 98); öğrencilerin özel olarak tasarlanmış bulmaca kullanmalarının, bir sınav için hazırlanmalarında, kavramları tekrar gözden geçirmeleri için kolay ve cazip bir yol sağladığı (Weisskireh, 2006, s. 200); bulmaca tamamlamanın sınıfta işlenen konunun iyi bir şekilde gözden geçirilmesini ve öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla konuyu tartışma ve iletişim kurmalarına olanak sağladığı (Shah, Lynch ve Macias-Moriarity, 2010, s. 3); eşsiz bir motivasyon duygusu sağladığı (Goh ve Hooper, 2007, s. 450); öğrenci motivasyonunu ve katılımını teşvik

etmek için değerli dil oyunları olduğu (Carter, 1974, s. 112); öğrencilerin öğrenme sürecinde derse katılımlarına olanak sağladığı (Shah, Lynch ve Macias-Moriarity, 2010, s. 1) bu çalışmalarda ortaya konmuştur. Bulmacaların uygulanma ve sonuçlarına ilişkin olan bu çalışmalar bulmacaların ne kadar yararlı olduğunu göstermektedir. Uygulama ve sonuç aşamasında bu olumlu sonuçları elde etmek ise bulmacanın nasıl hazırlandığına bağlıdır. Bu makalede de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için yazılan kitaplarda bulmacaların öğrenci düzeyine, hedef kelime öğretimi, hedef kültürün aktarımı, bulmaca türü, görsellik, dil becerileri, verilmiş amacı (hazır bulunuşluk düzeyini arttırmak veya ölçme değerlendirme amaçlı) gibi açılarından uygun olup olmadığı bir içerik analizi çalışmasıyla ortaya konulmuştur.

Öğrenme Teorisi

Öğretme-öğrenme ortamındaki bulmaca kullanımına rehberlik eden pedagojik temel yapılandırmacı öğrenme kuramıdır. Yapılandırmacı kuram, öğrencinin önceden bildiğiyle yeni bilgisini ilişkilendirerek bilgi ve anlam inşa ettiği öğrenci merkezli bir yaklaşımdır (Raines, 2010, ss. 85-86). Bulmacaların yer aldığı yapılandırmacı eğitim ortamları bu ilişkilendirme ve yapılandırmaya yardımcı olur. Gültekin ve diğerleri de, yapılandırmacı eğitsel ortamlar sayesinde bireylerin, zihinlerinde daha önce yapılandıkları bilgilerin doğruluğunu sınıama, yanlışlarını düzeltme ve hatta önceki bilgilerinden vazgeçerek yerine yenilerini koyma fırsatı elde ettiklerini, belirtmişlerdir (Gültekin, Karadağ ve Yılmaz, 2007, s. 511). Bulmacalar da öğrencinin sahip olduğu bilginin doğruluğunu ölçme ve değerlendirmede öğrenciye yardımcı olmaktadır. Süreç odaklı olan yapılandırmacı yaklaşımda bilginin nasıl bir süreçten sonra edinildiği de bir o kadar önemlidir. Düşünme, keşfetme ve dile getirmeye odaklanan sürecin sonucu öğrencinin bilgi edinmesidir (Raines, 2010, s. 86). Bulmacaların yer aldığı yapılandırmacı eğitim ortamları öğrencinin düşünüp keşfetmesi ve keşfettiğini dile getirmesi açısından öğrenci odaklıdır. Yalnız, bulmaca etkinlikleri öğrencilere bireysel olarak değil grup olarak uygulanmalıdır. İncelenen birçok çalışmada da bu şekilde kullanıldığı görülmüştür (Raines, 2010, ss. 87-90). Yapılandırmacı yaklaşımda da iş birlikli öğrenme yoluyla bilgi edinme, aktif katılım için küçük grupların kullanımı vurgulanmaktadır. İş birlikli öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar hâlinde çalıştığı bilimsel metni (öğretim materyali) öğrenmek için birbirlerine yardım ettiği bir öğretim yöntemidir. Gruptaki öğrencilerden unsurları ezberlemek ve öğretmenden cevapları istemek yerine soruların cevaplarını birbirlerine yardım ederek bulmaları ve bilgiyi inşa etmeleri beklenmektedir. İş birlikli öğrenmede, grup üyeleri arasında derin öğrenme deneyimi sağlayan dayanışma, bireysel sorumluluk duygusu ve kişilerarası iletişim vardır. Araştırma küçük grup öğrenmesinin rekabetçi veya bireysel deneyimlerden daha büyük ve önemli bir başarı ürettiğini göstermiştir (Raines, 2010, s. 86). Yabancı dil sınıfları da bu

etkinliklerin sınıf içi uygulanabilirliği açısından elverişlidir. Grup olarak uygulandığında tüm sorumluluğu öğrencilerin hep birlikte alıp endişenin en aza indirileceği de açıktır.

Sonuç olarak bulmacalar, öğrencilerin zihinlerindeki bilgiyi farklı tanımlama türleriyle farklı şekillerde sorarak öğrencilerin var olan bilgisini öğretmen-öğrenci etkileşimi çerçevesinde yenileştirerek yapılandırır.

Bulmacalarla Kelime Öğretimi

Anlama ve anlaşmanın temeli olan kelimelerin öğretilmesi yabancı dil öğretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Farklı yaklaşım ve tekniklerle yapılan kelime öğretiminde önemli olan öğrenilen kelimelerin bellekte kalıcılığını sağlamaktır. Kalıcılık da öğrencinin belli aralıklarla kelimeleri tekrar etmesiyle mümkün olur. Kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe kelimelerin aktarılmasında öğrenciler tarafından zevkli, motive edici bir etkinlik olarak görülen bulmacaların belli aralıklarla kullanımı öğrencilerin dikkatlerini kelimeler üzerinde toplayacaktır. Bu kelimeler, bulmacanın cevapları ve ipuçlarıdır. Öğreniciye kazandırılmak istenen hedef kelime niteliğindeki cevapların temel, orta ve ileri seviyeye göre düzenlenmesi bulmaca etkinliğini faydalı kılabılır. Temel seviyede (A1/A2) öğrenciye, konusuna göre somut; anlamına göre temel, eş ve zıt anlamları sormak daha uygunken; orta ve ileri seviyelerde (B1/B2 ve C1/C2) somut konularla birlikte daha çok soyut ve akademik konular, anlamına göre ise mecaz, terim anlam, deyim ve atasözü sormak daha uygundur. Bulmacalarda cevap kadar kelime öğretimi açısından önemli bir diğer unsur da ipuçlarıdır.

Çoğu kişi bulmaca ipuçlarını, basit bir şekilde kelimenin tanımı olan cevap olarak düşünür. Bazen böyledir; ancak, bulmacadaki kelimeler ve ipuçları arasındaki ilişkinin çeşitli türleri vardır. Tanım ipuçlarını kullanmak, bir giriş dersi için son derece uygundur, ancak kelime ilişkilerini ipucunun tam bir tamamlayıcısı olarak kullanmak öğrenme faaliyeti olarak bulmacanın çok yönlülüğünü ve sağlamlığını artıracaktır. Tanımlayıcı ipuçlarının yanında, kelime kısaltmalarına ipucu olarak betimlenmiş ilişkilerin diğer çeşitleri aşağıdaki gibidir: 1. Denklik, eş değerlik: İpucu ve cevap aynı şeyin iki açıklamasıdır. 2. Ortaklık: İpucu, unsurların toplamıdır. 3. Boşluğu doldurmak: İpucu aşamasını tamamlayan kelime veya kelimeler cevaptır. 4. Benzetim: İpucu, cevaba giden mantıksal bir benzetme sunar (Raines, 2010, s. 86).

Cevaplarda olduğu gibi tanımsal ipuçlarının ve diğerlerinin de öğrenci seviyesine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Bulmacalar, kelime öğretmeyi öğrencinin sadece kelime tanımı ya da karşılığını ezberleyip kısa süreli belleğe atacakları şekilde değil, öğrenciyi ipuçları üzerinde düşündürüp anlamlı öğrenmesini sağlayacak şekilde uygulanan tekrar etkinlikleridir. Bu yönüyle bulmacalar, edinilen kelimelerin uzun süreli belleğe kalıcı olarak

geçmesine yardımcı olur. Uzun süreli belleğe geçen kelimeler okuma ve dinleme etkinliklerinde pasif; konuşma ve yazma etkinliklerinde aktif kelime hazinesindedir. Bulmaca etkinliklerinin uygulanma aşamasında ipuçlarının okunması ya da dinlenmesiyle kişinin pasif kelime hazinesinden bulup çıkardığı cevaplar aktif kelime hazinesine yazma ve konuşma kanalıyla geçer. Aslında bulmacalar sadece pasif kelime hazinesinden aktif kelime hazinesine sözcük aktarmada araç olarak değil, her ikisine de sözcük kazandırarak sözcük dağarcığını genişletip kişinin dağarcığında kalıcı hâle getirmede araç olarak kullanılabilir. Bunun sağlıklı bir şekilde olabilmesi bağlama bağlıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi çeşitli ilişkilerle kurulan ipucu cümlelerinin, cevap olarak istenen kelimenin öğrenci tarafından daha iyi belirlenebilmesi ve akla gelen başka kelimelerden ayırt edilebilmesi için öğrencinin bağlamdan hareketle kelimeyi çıkarmasına yardımcı olacak şekilde yer, zaman, kişi, olay, durum, özellik vb. öğelerle desteklenmesi gerekmektedir. Böylece öğrenci hedef kültürü tanır ve sağlıklı iletişim kurabilir. Bundan dolayı, yabancılara Türkçe öğretimi için yazılan kitaplardaki bulmaca etkinliklerinde öğrenci seviyesine uygun hedef kültür aktarımına yer verilmelidir. Orta ve yüksek seviye için deyim ve atasözlerini kaynak olarak kelimeyi buldurmaya yönelik sorular da bu bağlamda kullanılabilir. Örneğin, beyaz kelimesini buldurmak için; “Bir renk” türünden kalıplaşmış soru biçimlerinin yerine “Zürafanın düşkünü kışın bu renk giyer” sorusu sorulabilir. “Zürafanın düşkünü beyaz giyer kış günü” atasözünü kültürel belleğinde barındıran çözer” (Tikbaş, 2011, s. 7). Orta ve yüksek seviye için üst bilişsel düşünme gerektiren soruların tercih edilmesine karşılık temel seviyede bu durum basite indirgenmelidir. Bunun dışında bulmacalarda hedef kültür aktarımı, gerçek dil ortamlarından edinilmiş görsel malzemenin sınıf ortamına taşınmasıyla da mümkün olabilir. Resimli bulmacalarda öne çıkan bu durumda kullanılan görseller kelimelerin pekiştirilmesini kolaylaştırır. Çünkü bir öğretme etkinliği ne kadar çok duyuya seslenirse, öğrencilerin motive olmaları kolaylaşmakta ve öğrenmeleri kalıcı olmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Yabancılar için Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki bulmaca etkinliklerinin değerlendirilmesine ilişkin ölçütleri oluşturması, bunlarla ilgili nitelik, nicelik özelliklerini ortaya koyması; yorumlar içermesi; literatürde de bu durumu tespit eden çalışma bulunmaması yönüyle önemlidir. Bu araştırmanın yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının değerlendirilmesine ve kitap hazırlamada niteliğin artmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Türkiye’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmek amacıyla yetişkinler için set hâlinde yazılmış, birbirleriyle benzer özellikler gösteren ders ve çalışma kitaplarındaki bulmaca etkinliklerinin yer alma oranlarını ve işlevlerini çeşitli açılardan göstermeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesini “İncelenen yabancılara Türkçe öğretimi setlerindeki bulmaca etkinliklerinin işlevleri nelerdir ve bu setler bulmaca etkinliklerine hangi oranda yer vermektedir?” oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Eğitim ile ilgili bir çalışmada ders kitapları, program yönergeleri vb. veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek 2008, ss. 187-189). Yabancılar için Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan bulmaca etkinlikleri tek tek incelenmiş elde edilen veriler tablolar hâlinde sunularak eksiklikler tespit edilmiş, bu eksikliklerin giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın örneklemini incelenen ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmada olasılığı bilinmeyen örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Olasılığı bilinmeyen örnekleme yönteminde birimlerin örnekleme girme olasılıkları aynı değildir veya bilinemez, sonuçlar evrene genellenemez (Erkuş, 2009). Elde edilen bulgular frekans tablosu şeklinde belirtilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında *Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)*, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe*, *İzmir Yabancılar İçin Türkçe*, *Anadolu*, *Türkçe Konuşalım*, *Türkçe Öğrenelim*, *Turkofoni Türkçe Öğren*, *Bu Ne Demek*, *Orhun*, *Türkçe Öğretimi*, *Türkçe Öğreniyoruz* ders ve çalışma kitapları incelenmiş ve ulaşılan bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1. Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Bulmaca Etkinlikleri¹

Kitap İsimleri	A1	A2	B1	B2	C1	C2
<i>Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)</i>	1	–	–	–	–	–
<i>İstanbul Yabancılar İçin Türkçe</i>	2	–	–	X	X	X
<i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe</i>	1	–	–	–	–	–
<i>İzmir Yabancılar İçin Türkçe</i>	–	–	X	X	X	X
<i>Anadolu</i>	–	–	X	X	X	X
<i>Türkçe Konuşalım</i>	2	2	X	X	X	X
<i>Türkçe Öğrenelim</i>	–	–	–	–	–	–
<i>Turkofoni Türkçe Öğren</i>	–	–	–	–	–	–
<i>Bu Ne Demek?</i>	–	–	X	X	X	X
<i>Türkçe Öğreniyoruz Orhun</i>	–	–	–	–	–	–
<i>Türkçe Öğretimi</i>	–	–	–	–	–	–
<i>Türkçe Öğreniyoruz</i>	–	–	–	–	–	–
Toplam	6	2	0	0	0	0

Tablo 1 incelendiğinde, bulmacalara, orta ve ileri düzeyde yer verilmediği, en fazla A1 düzeyindeki ders kitaplarında yer verildiği görülür. İncelenen kitaplardan sadece, A1-A2 seviyelerinden oluşan *Türkçe Konuşalım* setinin her iki seviyesinde bulmacalara yer verildiği tespit edilmiştir. Bir düzeyde bulmacaya yer verme sayısı en fazla 2’dir. *İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı Seti*, *Anadolu*, *Türkçe Öğrenelim*, *Turkofoni Türkçe Öğren*, *Bu Ne Demek*, *Türkçe Öğreniyoruz Orhun*, *Türkçe Öğretimi* ve *Türkçe Öğreniyoruz*

¹ “_” işareti, incelenen sette bulmaca etkinliğine yer verilmediğini; “X” işareti ise incelenen setlerin o seviyelerinin bulunmadığını gösterir.

ders kitaplarında bulmaca etkinliklerine yer verilmemiştir. *Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)*, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarının sadece A1 seviyesinde, *Türkçe Konuşalım* ders kitabının ise hem A1 hem de A2 seviyesinde bulmaca etkinliklerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitaplarında Bulmaca Etkinlikleri²

Kitap İsimleri	A1	A2	B1	B2	C1	C2
<i>Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)</i>	X	X	X	X	X	X
<i>İstanbul Yabancılar İçin Türkçe</i>	2	1	1	X	X	X
<i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe</i>	1	1	–	–	–	–
<i>İzmir Yabancılar İçin Türkçe</i>	4	–	X	X	X	X
<i>Anadolu</i>	6	5	X	X	X	X
<i>Türkçe Konuşalım</i>	2	1	X	X	X	X
<i>Türkçe Öğrenelim</i>	X	X	X	X	X	X
<i>Turkofoni Türkçe Öğren</i>	X	X	X	X	X	X
<i>Bu Ne Demek</i>	–	–	X	X	X	X
<i>Türkçe Öğreniyoruz Orhun</i>	1	–	–	–	–	–
<i>Türkçe Öğretimi</i>	–	–	–	–	–	–
<i>Türkçe Öğreniyoruz</i>	X	X	X	X	X	X
Toplam	16	8	1	0	0	0

² *Anadolu, Türkçe Konuşalım, Türkçe Öğrenelim, Turkofoni Türkçe Öğren, Bu Ne Demek?, Türkçe Öğreniyoruz Orhun, Türkçe Öğretimi, Türkçe Öğreniyoruz* setlerinin seviyeleri, “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde yer alan düzeylerle değil, rakamlarla gösterilmiştir. Bu nedenle, rakamlarla seviyesi gösterilen setlerin içeriğinden hareketle “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde yer alan düzeylere göre denklik belirlenerek tablolarda gösterilmiştir.

Çalışma kitabı olan 8 setin 6'sında bulmaca etkinliklerine yer verilirken; 2'sinde yer verilmemiştir. *Bu Ne Demek* ve *Türkçe Öğretimi* çalışma setlerinde bulmacalara yer verilmezken; *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe*, *İzmir Yabancılar İçin Türkçe*, *Anadolu, Türkçe Konuşalım*, *Türkçe Öğreniyoruz Orhun* çalışma setlerinde bulmacalara yer verilmiştir. En fazla A1 seviyesindeki çalışma kitaplarında bulmacaya yer verilmiştir. B1 seviyesindeki çalışma kitaplarından bulmaca etkinliğine yer veren *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabıdır. B2, C1, C2 seviyelerinde bulmaca etkinliklerine rastlanmaz. Toplamda bütün çalışma kitaplarının A1 seviyesinde 16; A2 seviyesinde 8 ve B1 seviyesinde 1 etkinliğe rastlanır. Bulmaca etkinliklerine toplamda en fazla yer veren 11 etkinlikle *Anadolu*; 4 etkinlikle *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ve *İzmir Yabancılar İçin Türkçe*; 3 etkinlikle *Türkçe Konuşalım*; 2 etkinlikle *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve 1 etkinlikle *Türkçe Öğreniyoruz Orhun* çalışma kitabıdır. Mevcut çalışma kitaplarının her düzeyinde *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *Anadolu* ve *Türkçe Konuşalım* bulmaca etkinliklerine yer verirken; *İzmir Yabancılar İçin Türkçe* ve *Türkçe Öğreniyoruz Orhun* A1 seviyesinde, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ise A1 ve A2 seviyelerinde yer vermekle yetinmiştir.

Tablo 1 ve 2 birlikte değerlendirildiğinde, sadece *Türkçe Konuşalım* setinin ders ve çalışma kitaplarının tümünde bulmaca etkinliğine yer verdiği görülmektedir. Genel olarak ders kitaplarına oranla çalışma kitaplarında daha fazla bulmaca etkinliği bulunmaktadır. Ders ve çalışma kitaplarının bulmacalara yer verme oranları arasında her hangi bir denge yoktur. Ders ve çalışma kitaplarının her ikisinde de bulmacalar A1-A2 düzeylerinde yoğunlaşmış; B2, C1, C2 düzeylerinde bulmaca etkinlikleri kullanılmamıştır.

Ders Kitaplarının Bulmacalar Açısından Genel Olarak İncelenmesi

***Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)*³**

Akrabalık isimlerinin sorulduğu bulmaca, konu odaklı olup bulmacanın türü sözcük aavidir. Ünite içerisinde yer alan kelimeler sorulduğundan cevap ve ipucunu oluşturan kelimeler A1 düzeyine uygundur. Bulmaca etkinliğine yazma bölümünde yer verilmiştir. Bulmaca iki aşamalı olarak düzenlenmiştir. İpuçlarını çözdükten sonra öğrenciden cevabı bulmaca içinden de bulmaları istenir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ayrıca ipuçlarının isim tamlamalarından oluşması da öğrencinin dil bilgisini ölçmeye yöneliktir. İpuçları kelime veya cümle şeklinde değil, tamlama şeklindedir. Sorulan “amca, torun, teyze, abla, anneanne, babaanne, yeğen, dayı, hala, dede” kelimelerinden “amca, dayı, teyze, hala, anneanne, babaanne” hedef kültürü yansıtır. Daha önceki sayfalarda verilen soy

³ Yüce ve diğerleri, 2013, A1, s. 17

ağacı konusunu tekrar etme amaçlı olan bu bulmaca etkinliğinin ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Bulmacada görsellik kullanılmamıştır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe⁴

Ünite sonunda “Eğlenelim Öğrenelim” başlığı altında verilen bulmacanın türü sözcük avı olup ünite içinde geçen kelimelerden oluşmaktadır. Konu odaklı olmayan bu etkinlik seviyeye uygundur. “Merhaba, iyi, bu, şu, o, kim, ne, kalem, masa” kelimelerinden sadece biri hedef kültürü yansıtır. O da selamlaşmayı gösteren “merhaba”dır. İpucu kullanılmayan bu etkinlikte öğrencilerden sadece verilen kelimeleri bulmaları istenir. Bu yönüyle etkinliğin ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen okuma becerisidir. Görsellik kullanılmamıştır.

Sayfa 94’teki “Eğlenelim Öğrenelim” başlığı altında verilen bulmacanın türü, şifreli bulmacadır. Cevapları buldurmak için ipucu olarak yazılı ifadeler değil görseller verilmiştir. Öğrencilerden görsellerden hareketle cevapları bulmaları istenir. Kelimeler insan vücudundan seçilmiş “saç, ayak, ağız, kalp, tırnak, akciğer, karın, omuz, alın, göz” olduğundan konu odaklıdır. Şifre kelime ise cevaplarla ilişkili olan “sağlığımız” kelimesidir. Bu kelimeler ünite içerisinde seçilen kelimeler olduğu için öğrenci seviyesi için uygundur fakat hedef kültüre ait herhangi bir kelime yoktur. Bu etkinlik öğrencinin ünite içerisinde daha önce gördüğü kelimeleri doğru hatırlayıp hatırlamadığını ölçen ölçme ve değerlendirmeye yönelik bir etkinliktir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Görsellik kullanılmamıştır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe⁵

İki aşamalı olarak düzenlenmiş sözcük avı türündeki bu bulmaca etkinliğinin birinci aşamasında öğrencinin bağlamdan hareketle cevabı bulması ikinci aşamasında ise bulmacada gizlenmiş kelimeleri bulması istenmektedir. Cevapları bulduracak ipuçları öğrencinin bağlamdan hareketle bulmasını sağlayacak şekilde boşluk doldurma tarzında hazırlanmıştır. Diyalog şeklinde cevabı buldurmaya yönelik hazırlanan bağlam, dili kullandırmaya yönelik olup öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. İpucu niteliğindeki diyalog cümlelerinde kullanılan dil bilgisi yapıları ve kelimeler öğrenci seviyesine uygun olup sadece “buyurun” kelimesi hedef kültüre aittir.

Cevaplar “kartpostal, uçak, kartvizite, sigara, telefon”dur. Öğretilmek istenen kelimeler konu odaklı değildir. Seçilen kelimeler düzeye uygundur. Görsellik yoktur. Ölçme ve değerlendirmeye yönelik bir etkinliktir.

⁴ Gedik ve diğerleri, 2013, A1, ss. 18, 94.

⁵ Kurt ve diğerleri, 2011, A1, s. 75.

Türkçe Konuşalım⁶

Yedi kelimelik hazırlanan bu bulmaca zincir bulmaca olup konu odaklıdır. “Yeşil, siyah, sarı, kırmızı, beyaz, mor, turuncu” kelimeleri cevap olarak istenmektedir. Seçilen kelimeler düzeye uygundur. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Görsel öge kullanılmamıştır. İpucu olarak hazırlanan sorular aynı şekilde hazırlanmıştır. Hedef kültüre ait cevap ve ipuçlarında herhangi bir kelime yoktur. Sorulan sorularda kullanılan kelimeler öğrenci seviyesine uygun kelimelerdir. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır.

Sayfa 45’teki bulmaca konu odaklı olup türü sözcük avıdır. Bulmacadaki kelimeler, “yumurta, çay, bal, zeytin, peynir, süt, reçel”dir. İpucu yoktur. Sorudaki yönlendirmeye öğrencinin hafızasındaki kelimeleri buldurmaya yönelik bir etkinliktir. Öğrencinin önceden bildiği kelimeleri tekrar etmeye yönelik hazırlanmış bir etkinliktir. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Okuma becerisine yönelik bir bulmacadır. Görsel öge yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur.

Türkçe Konuşalım⁷

Bulmacanın türü sözcük avı olup konu odaklıdır. Sebze isimleri olan “fasulye, havuç, lahanası, sarımsak, kabak, domates, ıspanak, soğan ve patlıcan”ı öğrenciden bulmacada bulması istenir. İpucu kullanılmayan bu bulmacada hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Okuma becerisine yönelik bir bulmacadır. Görsel öge yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur. A2 düzeyi için değil A1 düzeyi için daha uygundur. A1 düzeyinde öğrenilen kelimeleri tekrar etmeye yöneliktir.

Sayfa 53’teki bulmacanın türü zincir bulmaca olup konu odaklıdır. Bulmacada cevap olarak “güzel, kalabalık, soğuk, küçük, kurnaz, hızlı, yüksek, büyük” sıfatları istenmektedir. Öğrencilerden bağlamdan hareketle karşılaştırma ve üstünlük cümleleri içine yerleştirilen cevapları bulmaları istenir. İpucu cümlelerinde yer alan kelimeler öğrencilerin seviyesine uygundur. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ayrıca ipucu cümlelerindeki karşılaştırma, üstünlük cümleleri ve tamlamalar öğrencinin dil bilgisini ölçmeye yöneliktir. Bu bulmaca etkinliği ölçme değerlendirme içerir. İpucu cümlelerinde hedef kültüre ait “İstanbul, Ankara” ve hedef kültürün dışında “Marilyn Monroe, Everest Tepesi, Kuzey Kutbu” kullanılmıştır. Görsel öge yoktur.

⁶ Eryiğit, 2010, A1, ss. 26, 45.

⁷ Eryiğit, 2011, A2, ss. 12, 53.

Çalışma Kitaplarının Bulmacalar Açısından Genel Olarak İncelenmesi

*İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı*⁸

A1'in 9. sayfasındaki bulmacanın türü sözcük avı olup konu odaklıdır. Tanışma kelimelerini içeren “merhaba, günaydın, adınız ne, adım” ve kullanım yerine göre selamlaşma veya uğurlama içeren, “iyi günler, iyi geceler, iyi akşamlar” kelimelerini öğrenciden bulmacada bulmaları istenir. İpucu kullanılmayan bu bulmacada hedef kültüre ait kelimeler “merhaba, adınız ne?”dir. Okuma becerisine yönelik bir bulmacadır. Görsel öge yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur. A1 düzeyinde öğrenilen kelimeleri tekrar etmeye yönelik olduğundan öğrenici seviyesine uygundur.

A1 38. sayfadaki bulmaca, konu odaklı olup bulmacanın türü şifreli bulmacadır. Mevsim, ay ve günleri hatırlatmaya yönelik bir bulmaca etkinliğidir. Cevaplar, “sonbahar, temmuz, pazar, mart, cuma, salı, nisan” olup şifre “ne zaman”dır. İsim tamlamaları ve sıra sayı sıfatları kullanılarak oluşturulan ipuçları öğrencinin anlayabileceği şekilde basit olarak düzenlenmiştir. Hedef kültüre ait kelimeler kullanılmamıştır. Görsel öge yoktur. A1 düzeyi için uygun kelimeler kullanılmıştır. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciyi kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir.

A2 sayfa 27’de bulmacanın türü sözcük avı olup hedef kültüre ait “Nasreddin Hoca, Lokman Hekim, Temel, Keloğlan, Gelin Kayası” ve hedef kültür dışında “Alaeddin” ve bunlarla ilişkili olarak “fıkra, masal, efsane, hikâye” kelimeleri sorulmuştur. Konu odaklı olan bu bulmaca etkinliğinde görsel öğeler ve ipucu yoktur. Daha önce ders kitabında görülen bu kelimeler öğrencinin düzeyine uygundur. Ölçme değerlendirme boyutu olmayıp doğru okuma becerisini kazandırmaya yöneliktir.

B1 sayfa 29’da ise zincir bulmaca şeklinde düzenlenmiş olan bu etkinlikte öğrenciden verilen kelimelerin eş ve yakın anlamlılarını bularak doldurmaları istenmiştir. Bu yönüyle konu odaklı olan bu bulmacada hedef kültüre ait herhangi bir kelime yoktur. Kelimeler genel olarak seviyeye uygundur. 16 kelimelik bir bulmacadır. İlki ipucu ikincisi eş/yakın anlamlısı olan kelimeler; “fark-ayrım, örneğin- mesela, cevap-yanıt, duygu-his, koşul- şart, hakikaten-gerçekten, hatıra-anı, düşünce-fikir, eğitim terbiye, vakit-zaman, detay-ayrıntı, sorun-problem, çevre- etraf, kere-defa, yaşıt-akran, karşıt-zıt kelimeleridir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciyi kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ölçme değerlendirme boyutu vardır. Görseller kullanılmamıştır.

⁸ Gedik ve diğerleri, 2013, A1, ss. 9, 38; Bölükbaş ve diğerleri, 2013, A2, s. 27; Bölükbaş ve diğerleri, 2012, B1, s. 29.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe⁹

Bu bulmacanın türü zincir bulmaca olup öğrencilerden boşluk doldurma şeklinde düzenlenen ipuçlarında bağlamdan hareketle karşılaştırma ve üstünlük cümleleri içine yerleştirilen sıfatları bulmaları istenir. İstenilen cevaplar sıfat olduğu için konu odaklıdır. “Soğuk, uzun, büyük, ünlü, yüksek, yavaş, kalabalık, sıcak ve vahşi” kelimeleridir. İpucu cümlelerinde yer alan kelimeler öğrencilerin seviyesine uygundur. İpucu cümlelerindeki dil bilgisi; karşılaştırma ve üstünlük cümleleri ve tamlamalardır. Bu bulmaca etkinliği ölçme değerlendirme içerir. İpucu cümlelerinde hedef kültüre ait “Van Gölü” ve hedef kültür dışında “Nil Nehri, Amazon Nehri, Mickey Mouse, Everest, Çin, Ekvator” kullanılmıştır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ölçme değerlendirme boyutu vardır. Görseller kullanılmamıştır.

A2, 58’deki bulmacanın türü klasik kare bulmacadır. Soldan sağa ve yukarıdan aşağı bir şekilde kelimelerin yerleştirilmesi istenir. İpuçları çok çeşitli şekillerde hazırlanmıştır. Kelimelerin eş anlamlıları, zıt anlamlıları sorulmuş, boşluk doldurma, kelimelerin ortak özellikleri; isim tamlaması, geniş zaman, e, de hâl eki, ya da bağlacı, doğrudan anlatım, var/yok cümlesi kullanılarak öğrencinin dil bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır. İpuçları soruları öğrencilerin anlayabileceği kelimelerden seçilerek oluşturulmuştur. Cevabı buldurmaya yönelik tek kelimelik ipucu sorularının yanında cümle şeklinde de sorular mevcuttur. Ne ipuçlarının düzenlenişi ne de cevaplar açısından konu odaklı değildir. Hayvanlar, yiyecekler, eşyalar cevap olarak istenmiştir. Soldan sağa cevaplar: “sepet, la, et, salata, akşam, ev, mart, aş, az, ayna, nota, ak, ana, nal, kek, kısa”; yukarıdan aşağıya cevaplar: “sene, anne, et, vazo, tane, eski, yanak, taş, al, lamba, lama, yaşlı, at, renk, alt ve ama”dır. Hedef kültüre ait kelime yoktur, hedef kültürün dışında bir nota olan “la” ve bir hayvan olan “lama” kullanılmıştır. “Nal aş, lama” kelimelerinin A2 seviyesi için uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ölçme değerlendirme boyutu vardır. Görseller kullanılmamıştır.

İzmir Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı¹⁰

Bulmacanın türü sözcük avı olup öğrencilerden gizlenmiş olan kelimeleri bulmaları istenir. Kelimeler, “kalem, sınıf, öğretmen, ağaç, saat, masa, okul, çiçek, sandalye, kitap, kâğıt”tır. Konu odaklı olan bu bulmaca etkinliğinde görsel kullanılmamıştır. Hedef kültüre ait hiçbir kelime ve ipucu yoktur. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisidir.

⁹ Kurt ve diğerleri, (ty.), A1, s. 36; Kurt ve diğerleri, 2010, A2, 58.

¹⁰ Günay, 2013, A1, ss. 8, 10, 21, 33.

On bir kelimelik bu bulmaca öğrencilerin seviyesine uygundur. Ölçme değerlendirme boyutu yoktur.

10. sayfada ipucu olarak görsellerin verildiği bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. Öğrenciden, görsellerden hareketle cevapları bulmaları istenir. 15 kelime vardır. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yer almamaktadır. “Kitap, yatak, elbise, sandalye, telefon, ayakkabı, televizyon, ağaç, pantolon, bilgisayar, saat” kelimeleri A1 düzeyi öğrencilerinin seviyelerine uygundur. Bu yönüyle eşya konulu olup bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Ölçme değerlendirme boyutu vardır.

21. sayfada on üç kelimelik bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. Öğrenciden ipucu olarak verilen kelimelerin önce zıt anlamlılarını sonra da bulmaca içinden bu kelimeleri bulmaları istenmiştir. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Görsel kullanılmamıştır. Cevap kelimeler “çirkin, kötü, kısa, çalışkan, zayıf, yaşlı, ince, soğuk, yok, sert, yakın, erkek”tir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma ve yazma becerisidir. Kelimelerin karşıt anlamını istemesi yönünden konu temalıdır. Ölçme değerlendirme boyutu vardır.

Sayfa 33’te zincir bulmaca türünde hazırlanmış bu bulmaca on soruluktur. Cevap olarak öğrenciden sıfatları bulmaları istenmiştir. Cevaplar, “sütlü, tuzsuz, şekersiz, elmalı, limonlu, dikkatsiz, yağsız, havasız, renksiz” dir. -II/-sIz ekini kullanılmak amaç olduğundan dilbilgisini ölçmeye yöneliktir. Hedef kültüre ait bir kelime yoktur. Görsel kullanılmamıştır. İpucu cümlelerinde geçen kelimeler öğrencinin bildiği kelimelerdir. İpuçları cümle olarak düzenlenmiştir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma ve yazma becerisidir. Konu odaklıdır. Ölçme değerlendirme boyutu vardır.

Anadolu Çalışma Kitabı¹¹

Bu etkinlikteki bulmaca türü şifreli bulmaca olup öğrenciden sayıların okunuşlarını yazmaları ve gizli kelimeyi bulmaları istenmiştir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. İpuçları sayı olarak verilen ve yazılı olarak istenen “altı, on yedi, altmış, elli, doksan ve dört”tür. Hedef kültüre ait kelime yoktur. Konu temalıdır. Ölçme değerlendirme boyutu vardır. Daha önce öğrenilen konunun tekrarı için oluşturulmuş olan bu etkinlik öğrenci seviyesine uygundur. Görsel öğeler vardır.

Sayfa 7’deki ipucu olarak görsellerin kullanıldığı bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. Görsellerde selamlaşma ve hâl hatır sorma durumları bir hareketlilik hâlinde resmedilmiştir. Bulmacayı çözenlerden resimdeki durumu anlamlandırıp selamlaşma ve hâl hatır sorma ifadelerini uygun şekilde

¹¹ Öztürk ve diğerleri, 2013, A1, ss. 6, 7, 10, 28, 35, 48; A2, ss. 23, 27, 36, 45, 49.

yazmaları istenir. Bulmacada ipucu olarak verilen görseller ayrıntılı olarak resmedilmiştir. “Günaydın, hoş bulduk, hoşça kal, iyi geceler, merhaba, iyi akşamlar” ifadeleri hedef kültüre aittir. Konu temalıdır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Ölçme değerlendirme boyutu vardır. Daha önce öğrenilen konunun tekrarı için oluşturulmuş olan bu etkinlik öğrenci seviyesine uygundur.

Sayfa 10’daki, ipucu olarak görsellerin kullanıldığı bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. 10 kelime vardır. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yer almamaktadır. Kelimeler A1 düzeyi öğrencilerinin seviyelerine uygundur. “Kitap, sıra, çöp kutusu, kitaplık, tahta, saat, tebeşir, silgi, kalem, kitap” kelimeleridir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Konu temalıdır. Ölçme değerlendirme boyutu vardır.

Sayfa 28’deki bu bulmacanın türü zincir bulmaca olup, ipucu olarak görseller verilmiştir. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Cevap olarak istenen kelimeler, “havuz, garaj, mutfak, yatak odası, banyo, balkon, salon, bahçe”dir. A1 düzeyindeki öğrencilerin seviyelerine uygun olan bu kelimelerden hedef kültüre ait hiçbir kelime yer almamaktadır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Konu temalıdır. Ölçme değerlendirme boyutu vardır.

35. sayfadaki akrabalık isimlerinin sorulduğu bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. Bulmaca iki aşamalıdır. Öğrenciye kazandırılmak istenen beceri doğru yazma becerisidir. Seçilen kelimeler “dayı, hala, amca, ağabey, abla, dede, teyze ve nine”dir. A1 düzeyinde öğretilen bu akrabalık isimleri seviye için uygundur. Hedef kültürü yansıtan bu akrabalık isimlerinin oluşturduğu bu etkinlik öğrenilmiş konuyu tekrar içindir. İpuçları öğrencinin bildiği kelimelerden seçilmiş olup isim tamlamaları şeklinde düzenlenmiştir. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Görsel öğeler kullanılmamıştır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma ve yazma becerisi olup konu odaklıdır.

Sayfa 48’deki bulmaca etkinliğinin türü sözcük avı olup öğrencilerden gizlenmiş olan kelimeleri bulmaları istenir. Etkinliğin yönergesinde öğrencilerden haftanın günlerini bulmaları istenir. Cevaplar “pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi, pazar”dır. Konu odaklıdır. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Öğrencilerin seviyesine uygundur. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur. Görsel öğeler kullanılmamıştır. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisi olup konu odaklıdır. İpuçu yoktur.

23. sayfadaki konu odaklı bulmacanın türü zincir bulmaca olup kahvaltıda yenilip içilenler sorulmuştur. Bulmaca iki aşamalıdır. Öğrenciden görsellerden

hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Seçilen kelimeler “tereyağı, reçel, çay, bal, yumurta, meyve suyu, ekmek, süt, sucuk, peynir, kahve, zeytin” olup öğrenici seviyesinin altındadır. Hedef kültürü yansıtan Türk kahvesine ve ince belli bardakta resmedilen çaya yer verilmiştir. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Seviyeye uygun kelimeler seçilmemiştir. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir.

Sayfa 27’de yemeklerle ilgili konu odaklı hazırlanan bulmacanın türü sözcük avı olup bu bulmaca iki aşamalıdır. İpucu olarak görseller verilmiştir. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Seçilen kelimeler “kebab, pilav, makarna, balık, çorba, döner, köfte, pasta, baklava, sütlaç, kadayıf, kuru fasulye” gibi yemek ve tatlılardır. Dolayısıyla A2 seviyesi için uygundur. Hedef kültürü yansıtan “kebab, pilav, döner, baklava ve kadayıf, kuru fasulye ve sütlaç”tır. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisidir.

Sayfa 36’daki bulmacanın türü sözcük avı olup fiillerin sorulduğu konu odaklı bir bulmacadır. Bulmaca iki aşamalıdır. İpucu olarak görseller verilmiştir. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisidir. Seçilen kelimeler “piknik yapmak, havuzda yüzmek, spor salonuna gitmek, maça gitmek, konsere gitmek, gezmek, ziyaret etmek, balık tutmak, fuara gitmek, şehir dışına çıkmak, araba yıkamak” tır. Dolayısıyla seviye için uygundur. Hedef kültürü yansıtan kelime yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır.

45. sayfadaki renklerle ilgili hazırlanmış konu odaklı bu bulmacanın türü şifreli bulmacadır. Bulmaca iki aşamalıdır. İpucu olarak görseller verilmiştir. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Seçilen kelimeler “kırmızı, beyaz, siyah, mavi, yeşil, sarı, pembe, turuncu, gri” olup şifre kelime kahverengidir. Kelimeler A1 seviye için daha uygundur. Hedef kültürü yansıtan kelime yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır.

Sayfa 49’daki hava ile ilgili hazırlanmış konu odaklı bu bulmacanın türü sözcük avıdır. Öğrencilerden, gizlenmiş olan “ılık, serin, yağmur, fırtına, bulut” kelimelerini bulmaları istenir. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Kelimeler A1 seviye için daha uygundur. Görsel ve ipucu kullanılmamıştır. Öğreniciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisidir. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur.

***Türkçe Konuşalım Çalışma Kitabı*¹²**

Sayfa 10'daki giysilerle ilgili hazırlanmış konu odaklı bu bulmacanın türü sözcük avıdır. Öğrencilerden, gizlenmiş olan “pantolon, çorap, etek, kazak, gömlek, palto, ceket, manto, atkı, mont” kelimelerini bulmaları istenir. Hedef kültüre ait hiçbir kelime yoktur. Öğrencilerin seviyesine uygun olan bu bulmacada görsel kullanılmamıştır. Öğrenciye kazandırılmak istenen doğru okuma becerisidir. İpucu yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu yoktur.

Sayfa 50'deki akrabalık isimlerinin sorulduğu bulmaca, konu odaklı olup bulmacanın türü sözcük avıdır. Ünite içerisinde yer alan kelimeler sorulduğundan cevap ve ipucunu oluşturan kelimeler A1 düzeyine uygundur. Bulmaca iki aşamalı olarak düzenlenmiştir. İpuçlarını çözdükten sonra öğrenciden cevabı bulmaca içinden de bulmaları istenir. Bu bulmaca etkinliğiyle öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma ve okuma becerisidir. Ayrıca ipuçlarının isim tamlamalarından oluşması da öğrencinin dil bilgisini ölçmeye yöneliktir. İpuçları kelime veya cümle şeklinde değil, tamlama şeklindedir. Sorulan “babaanne, teyze, hala, anneanne, abla, ağabey, amca, dayı” kelimelerinden “babaanne, teyze, hala, anneanne, amca, dayı” hedef kültürü yansıtır. Bu bulmaca etkinliğinin ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Görsel öge kullanılmamıştır.

38. sayfada ipuçları “hem hem” ve “ne ne” bağlaçlarını da tekrar ettirecek şekilde bilinen kelimelerden oluşan bulmacanın türü zincir bulmacadır. Konu odaklıdır. İpuçlarında hedef kültüre ait “Van kedisi” geçmektedir. “Bekâr, ılık, orta boylu, sonbahar, gökyüzü, mavi” cevap olarak istenen kelimelerdir. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Görsel ögeler kullanılmayan bu bulmaca öğrenciye doğru yazma ve okuma becerisi kazandırır. Öğrenci seviyesine uygundur.

***Türkçe Öğreniyoruz Orhun Çalışma Kitabı*¹³**

Bu bulmacanın türü zincir bulmacadır. İki aşamalı bu bulmacada ipucu olarak görseller kullanılmıştır. Öğrenciden görsellerden hareketle kelimeleri bulmaları istenir. Öğrenciye kazandırılmak istenen doğru yazma becerisidir. Seçilen kelimeler “kalem, masa, saksı, saat, zarf, fil” olup A1 düzeyi için uygundur. Konu odaklı olmayıp hedef kültürü yansıtan kelime yoktur. Ölçme ve değerlendirme boyutu vardır. Görseller kullanılmıştır.

¹² Eryiğit, 2010, A1, ss. 10, 50; Eryiğit, 2011, A2, s. 38.

¹³ Özbay ve Temizyürek, 2004, A1, s. 10.

Yabancılar İçin Yazılan Setlerdeki Bulmacaların Konu Açısından İncelenmesi

Yabancılar için yazılan ders ve çalışma kitaplarındaki bulmacalar konu açısından değerlendirildiğinde, bu konuları; “akrabalık isimleri, nesnelere, bitkiler, hayvanlar, renkler, yiyecekler, içecekler, zamanla ilgili ifadeler, sayılar, ev ve evin bölümleri; tanışma, selamlaşma, uğurlama ifadeleri, insan bedeniyle, havayla ilgili olanlar, halk edebiyatı anlatı türleri ve örnekleri, dil bilgisiyle ilgili olanlar ve diğerleri” olarak gruplandırabiliriz.

İncelenen bulmaca örneklerinde konu olarak en fazla seçileni “nesnelere”dir. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitabında “kalem, masa” (A1, s. 18); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ders kitabında “kartpostal”, “uçak”, “kartvizite”, “sigara”, “telefon” (A1, s. 75); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “sepet, ev, ayna, nal, vazo, taş, lamba” (A2, s. 58); *İzmir Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “kalem, sınıf, saat, masa, okul, sandalye, kitap, kâğıt” (A1, s. 8) ve “kitap, yatak, elbise, sandalye, telefon, ayakkabı, televizyon, ağaç, pantolon, bilgisayar, saat” (A1, s. 10.); *Anadolu* çalışma kitabında “kitap, sıra, çöp kutusu, kitaplık, tahta, saat, tebeşir, silgi, kalem, kitap” (A1, s. 10); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabında “pantolon, çorap, etek, kazak, gömlek, palto, ceket, manto, atkı, mont” (A1, s. 10) ve *Türkçe Öğreniyoruz Orhun* çalışma kitabındaki bulmacada nesne olarak “kalem, masa, saksı, saat, zarf” kelimelerine yer verildiği görülmektedir (A1, s. 10).

“Nesne”yle ilgili olarak seçilen kelimelerin daha çok A1 seviyesinden ve öğrencilerin günlük hayatında karşılaşılabileceği kelimelerden tercih edildiği görülür.

İkinci olarak en fazla tercih edilen konu “yiyecek ve içecekler”dir. *Türkçe Konuşalım* ders kitabında “yumurta, çay, bal, zeytin, peynir, süt, reçel” (A1, s. 45); “fasulye, havuç, lahanası, sarımsak, kabak, domates, ıspanak, soğan ve patlıcan” (A2, s. 12) *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “et, salata, aş, kek,” (A2, s. 58); *Anadolu* çalışma kitabında “tereyağı, reçel, çay, bal, yumurta, meyve suyu, ekmek, süt, sucuk, peynir, kahve, zeytin” (A2, s. 23), “kebab, pilav, makarna, balık, çorba, döner, köfte, pasta, baklava, sütlaç, kadayıf, kuru fasulye” (A2, s. 27) kelimeleri bulmacalarda cevap olarak istenmektedir.

Daha çok A2 seviyesinde yer verilen “yiyecek ve içecekler”e A1 seviyesinde yer verilmesi daha uygun olabilir. Nesnelere kadar öğrencilerin günlük hayatta en çok kullandıkları kelimelerden olan yiyecek ve içeceklerin A1 seviyesinde, kahvaltılıklar, içecekler, yemekler kategorilerinde öğretilmesi gerekir.

“Akrabalık isimleri”nin de birçok bulmacaya konu olarak seçildiği görülür. *Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)* ders kitabında “amca, torun, teyze, abla,

anneanne, babaanne, yeğen, dayı, hala, dede” (A1, s. 17); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “ana, anne” (A2, s. 58); *Anadolu* çalışma kitabında “dayı, hala, amca, ağabey, abla, dede, teyze ve nine” (A1, s. 35); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabında, “babaanne, teyze, hala, anneanne, abla, ağabey, amca, dayı” (A1, s. 50) olarak akrabalık adları verilmektedir.

A1 seviyesindeki bulmacalarda yer verildiği görülen “akrabalık isimleri”, Türkçede detaylı olduğu için verilecek bulmaca örneklerinde de bu farklılığı gösterecek şekilde, *Yabancılar İçin Türkçe (Gazi)* ders kitabı ve *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabı örneklerinde olduğu gibi verilmelidir.

Bulmacalar için tercih edilen bir diğer konu da “renkler”dir. *Türkçe Konuşalım* ders kitabında “yeşil, siyah, sarı, kırmızı, beyaz, mor, turuncu” (A1, s. 26); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “ak, al, renk” (A2, s. 58); *Anadolu* çalışma kitabında “kırmızı, beyaz, siyah, mavi, yeşil, sarı, pembe, turuncu, gri” (A2, s. 45); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabında “mavi” (A2, s. 38) yer verilen kelimelerdendir.

“Renkler”in tercih edildiği bulmacaların A2 kitaplarında olduğu görülür. Renkler A2 seviyesindeki öğrenciler için değil A1 seviyesindeki öğrenciler için daha uygundur.

“Tanışma, selamlaşma ve uğurlama” ile ilgili kelimeler de çok yoğun olmasa da bulmacalarda yer almaktadır. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitabında “merhaba” (A1, s. 18); *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “merhaba, günaydın, adınız ne, adım, iyi günler, iyi geceler, iyi akşamlar”; (A1, s. 9); *Anadolu* çalışma kitabında “günaydın, hoş bulduk, hoşça kal, iyi geceler, merhaba, iyi akşamlar” (A1, s. 7) ifadeleri yer alır.

“Sayılar”ı bulmacalara konu eden ise sadece *Anadolu* çalışma kitabıdır. “Altı, on yedi, altmış, elli, doksan ve dört”tür (A1, s. 6).

A1 seviyesindeki öğrencilerin ilk olarak öğrendiği konulardan olan “tanışma, selamlaşma, uğurlama ve sayılar” konularına bu seviyede yer verilmesi uygundur.

“Zaman”la ilgili ifadeler, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “sonbahar, temmuz, pazar, mart, cuma, salı, nisan” olup şifre “ne zaman” (A1, s. 38); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabında “sonbahar” (A2, s. 38); *Anadolu* çalışma kitabında (A2, s. 48); “pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi, pazar”dır. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “akşam, mart, sene” kelimeleri bulmacaların cevaplarını oluşturur (A2, 58).

Daha çok A2 seviyesinde yer verildiği görülen “zaman”la ilgili ifadeler A1 seviyesinde öğrenilen konular olduğu için bu seviyedeki bulmacalarda yer almaması gerekir.

“Dil bilgisi” kategorisinde incelenebilecek olanlar, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitabında “iyi, bu, şu, o, kim, ne” (A1, s. 18); *Türkçe Konuşalım* ders kitabında “güzel, kalabalık, soğuk, küçük, kurnaz, hızlı, yüksek, büyük” (A2, s. 53); *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “fark-ayırım, örneğin- mesela, cevap-yanıt, duygu-his, koşul- şart, hakikaten-gerçekten, hatıra-anı, düşünce-fikir, eğitim terbiye, vakit-zaman, detay-ayrıntı, sorun-problem, çevre- etraf, kere-defa, yaşıt-akran, karşıt-zıt” (B1, s. 29.); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “az, kısa, eski, alt ve ama” (A2, 58); *İzmir Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabı “çirkin, kötü, kısa, çalışkan, zayıf, yaşlı, ince, soğuk, yok, sert, yakın, erkek” (A1, s. 21) “sütlü, tuzsuz, şekerlessiz, elmalı, limonlu, dikkatsiz, yağsız, havasız, renksiz” (A1, s. 33); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabında “bekâr, ılık, orta boylu” (A2, s. 38); *Anadolu* çalışma kitabında “piknik yapmak, havuzda yüzmek, spor salonuna gitmek, maça gitmek, konsere gitmek, gezmek, ziyaret etmek, balık tutmak, fuara gitmek, şehir dışına çıkmak, araba yıkamak” tır (A2, s. 36).

“Dil bilgisi” başlığı altında yer verilen bu konular, kelime türleri ve eş anlamlı kelimelerdir. A1, A2 ve B1 seviyelerinde yer alan bu konular ve seçilen örnekler seviyelere uygundur.

Az da olsa “hayvan ve bitki adları” da sorulmuştur. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “lama, at, ağaç, çiçek” (A2, s. 58); *Türkçe Öğreniyoruz Orhun* çalışma kitabında ise “fil” cevap olarak istenmektedir (A1, s. 10).

Basit “hayvan ve bitki adları” yine A1 seviyesinde yer alması gereken konulardan olup, cevap olarak istenen “lama” A2 seviyesi için uygun olmayıp, orta seviyedeki bulmacalarda yer almalıdır.

“Hava” ile ilgili konular için *Anadolu* çalışma kitabı “ılık, serin, yağmur, fırtına, bulut” (A2, s. 49); *Türkçe Konuşalım* çalışma kitabı ise “gökyüzü” kelimesini seçmiştir (A2, s. 38).

“Hava” ile ilgili bu kelimelere A2 seviyesinde yer verildiği görülür. Bu kelimelerin A2 seviyesinde değil, A1 seviyesinde yer alması daha uygundur.

“İnsan bedeni”yle ilgili olanlar, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitabında “saç, ayak, ağız, kalp, tırnak, akciğer, karın, omuz, alın, göz” (A1, s. 94) ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “yanak” olarak yer alır (A2, s. 58).

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabındaki kelimeler A1 seviyesi için uygun olup A2 seviyesinde yer verilen “yanak” kelimesinin yeri uygun değildir.

“Ev ve evin bölümleri”yle ilgili *Anadolu* çalışma kitabında “havuz, garaj, mutfak, yatak odası, banyo, balkon, salon, bahçe” (A1, s. 28); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında “ev” kelimesi vardır (A2, s. 58).

“Ev” kelimesinin A2 seviyesinde değil, A1 seviyesindeki bulmacalarda olması gerekir.

“Halk edebiyatı anlatı türleri ve örnekleri”ne bulmacalarda yer veren sadece, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabıdır. Bunlar, “Nasreddin Hoca, Lokman Hekim, Temel, Keloğlan, Gelin Kayası, Alaeddin, fıkra, masal, efsane, hikâye” (A2, s. 27).

Hedef kültüre ve hedef kültür dışından olan “Alaeddin”in A2’de yer alması uygun olup, bu örneklerin bulmacalarda çoğaltılması gerekmektedir.

“Diğer” kategorisinde ise herhangi bir kategoriye dâhil edemediğimiz kelimeler yer almaktadır:

İzmir Yabancılar İçin Türkçe çalışma kitabında “öğretmen”, (A1, s. 8); *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* çalışma kitabında, “la, nota, tane, taş” (A2, s. 58) kelimeleri bu grupta yer alır.

Bu kategoride yer alan kelimeler seviyeye uygun seçilmiştir.

Tartışma ve Yorum

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları sahip olduğu bulmacalar açısından genel olarak değerlendirildiğinde şu yorumları yapabiliriz: Ders kitaplarında yer alan bulmacalar incelendiğinde 8 bulmacadan 5’i sözcük avı (A1, s. 4; A2, s. 1), 2’si zincir bulmaca (A1, s. 1; A2, s. 1) ve 1’i şifreli bulmacadır (A1). 8 bulmacadan 2’si konu odaklı olmayıp 6’sı konu odaklıdır. 8 bulmacadan 7’si seçilen kelimeler açısından öğrenci seviyesine uygunken, biri uygun değildir. 8 bulmacanın sadece birinde görsel öğeler kullanılmıştır. 8 bulmacadan beşi ölçme ve değerlendirme içerirken, 3’ü içermez. 8 bulmacadan 4’ünde hedef kültüre yönelik kelimeler kullanılmıştır. Hedef kültüre ait bu kelimeler bulmacaların 3’ünde cevapta, birinde ipucunda bulunur. 8 bulmacanın 4’ünde ipucu kullanılmış, 4’ünde ise kullanılmamıştır. İpucu kullanılan bulmacaların 1’inde ipucu görsellerden oluşur. 8 bulmacanın 5’i doğru yazma ve okuma becerisine yönelikken, 3’ü okuma becerisine yöneliktir. 8 bulmacadan sadece 1’inde hedef kültürün dışında evrensel kültüre yönelik kişi ve yer isimleri kullanılmıştır. Dilbilgisini ölçmeye yönelik hazırlanan ipuçlu bulmaca 3’tür.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan çalışma kitapları sahip olduğu bulmacalar açısından genel olarak değerlendirildiğinde şu yorumları yapabiliriz: Çalışma kitaplarındaki toplam 25 bulmacadan 9’u sözcük avı (A1, s. 5; A2, s. 4), 12’si zincir (A1, s. 9; A2, s. 2; B1, s. 1), 3’ü şifreli (A1, s. 2; A2, s. 1), 1’i ise klasik kare bulmacadır (A2). 25 bulmacanın 15’inde görsel öğeler kullanılmazken, 10’unda kullanılmıştır. 6 bulmacada ipucu kullanılmamış, 19 bulmacada ise ipucu kullanılmıştır. İpucu kullanılan bulmacaların 10’unu görsel ipuçları, 9’unu yazılı ipuçları oluşturur. 9 bulmacadan dilbilgisini içerecek

şekilde hazırlananların sayısı 7'dir. 8'i okuma, 8'i yazma, 9'u da hem okuma hem de yazma becerisine yöneliktir. 25 bulmacanın 15'inde hedef kültüre ait hiçbir öge yokken, 10'unda vardır. 3 bulmacada hedef kültürün dışındaki kültüre ait ögeler vardır. Bunlardan 2'sine hedef kültür unsurları ile birlikte yer verilirken, 1'ine hedef kültüre yer verilmeden yer verilmiştir. 25 bulmacanın 20'si ölçme ve değerlendirmeye yönelikken, 5'i değildir. 25 bulmacanın 2'si konu odaklı olmayıp 23'ü konu odaklıdır.

Ders ve çalışma kitaplarındaki bulmacalarda cevap olarak istenen kelimeler konu açısından değerlendirildiğinde ise en fazla yer verilen konu başlıkları, “nesnelere, akrabalık adları, yiyecek, içecekler, dilbilgisi içerenerler olup; en az yer verilen konu başlıkları ise “Halk edebiyatı anlatı türleri, örnekleri ve sayılar”dır.

Ders ve çalışma kitaplarındaki bulmacalar analiz edildiğinde daha çok zincir ve sözcük avı türündeki konu odaklı bulmacaların tercih edildiği, öğrenci seviyesine daha çok A1 seviyesinde dikkat edildiği, bulmacaların daha çok dil becerilerinden okuma ve yazma becerilerine yönelik hazırlandığı görülse de görsel öge ve hedef kültüre yer verme açısından temel seviye için uygun olmadığı tespit edilmiştir. Hedef kültür dikkate alınmadan oluşturulmuş ve görsel ögeler göz ardı edilmiştir. Bulmacalarda cevap olarak istenen kelimeler konu başlıkları açısından değerlendirildiğinde, A1 seviyesi için genel olarak uygun konuların seçildiği ancak A2 seviyesi için seçilen konu ve içeriğinde yer alan kelimelerin seviyeye uygun olmadığı daha çok A1 seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Yetişkinlere yönelik yabancılara Türkçe öğretimi için yazılan 12 set taranmıştır. Taranan bu setlerde A1, A2 ve B1 seviyelerinde bulmacalara yer verilmesine karşılık; B2, C1, C2 seviyelerinde bulmaca etkinliklerine yer verilmediği tespit edilmiştir. En fazla yer verilen seviye A1 seviyesi olup, B1 seviyesinde 1 bulmaca etkinliğine yer verildiği saptanmıştır. Ders ve çalışma kitaplarında yer alan toplam 33 bulmaca etkinliğinden 14'ü sözcük avı ve zincir bulmacayken, 4'ü şifreli 1'i ise kare bulmacadır.

Ünitelerde daha önce görülen kelimelerin etkinlik olarak sunulduğu bu bulmacalar ölçme ve değerlendirme amaçlı hazırlanmış olup hiçbiri öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyini arttırmak için hazırlanmamıştır.

Hazırlanan bulmacalar temel seviyedeki öğrencileri sıkmayacak şekilde basit ve az kelimedenden oluşurken, dili kullandırmaya yönelik değildir. Bulmacaların çoğu konu odaklı ve öğrenci seviyesine uygundur. 33 bulmaca etkinliğinin 32'sinde isim kökenli kelimeler sorulurken, sadece 1'inde fiiller sorulmuştur. Çalışma kitaplarındaki bulmacalarda ders kitaplarındakilerine oranla daha fazla görsele ve ipucuna yer verilmiştir. Hem okuma hem de yazma becerisine

yönelik hazırlanan bulmaca etkinlikleri yalnız okuma veya yalnız yazma becerisine yönelik hazırlananlardan daha çoktur. Çalışma ve ders kitaplarında hedef kültüre ait kullanılan öğeler hem yetersiz hem de kültürel farkındalık oluşturmaya yetmez. Bu nedenle ders kitaplarına kültür bulmaca köşeleri eklenebilir.

B1 seviyesi için sadece İstanbul çalışma kitabında 1 bulmaca etkinliğine yer verilmesi yeterli değildir. Hem B1 hem de B2, C1, C2 seviyelerinde deyim ve atasözleri sorulmalıdır. Deyim ve atasözlerini temel alarak kelimeyi buldurmaya yönelik sorular hazırlanabilir. Ayrıca bulmaca etkinliklerinde somut olmayan kültürel mirası kaynak alan sorular akademik Türkçenin öğretiminde C1, C2 seviyesinde yazılmış kitaplarda yer almalıdır. Yabancı dilde sözlü iletişim kurulabilmesi için, söyleneni anlayabilmek ve söylenilenin de anlaşılması gereklidir. Bu nedenle gerçek dil ortamlarında rastlanabilecek otantik kelimelere daha çok orta ve ileri seviye bulmaca etkinliklerinde yer verilmelidir. İpucu verilmeksizin hazır olarak verilen kelimeyi bulmaca içerisinde buldurmaya yönelik hazırlanan sözcük avı çeşidi ipuçlu şekilde düzenlenmelidir. Soru biçimlerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Bir sayı, bir ay, bir nota gibi kalıplaşmış soru biçimlerinin yerine, “denklik, eş değerlik, ortaklık, boşluğu doldurma, benzetim” soru biçimleri olmalı ve öğrenci, cevabı bağlamdan hareketle bulmalıdır.

Ders ve çalışma kitaplarında yer alan bulmaca etkinlikleri yeterli değildir. Bu nedenle seviyesine göre öğrencinin öğrenmesi gereken kelimeler ders ve çalışma kitabına ek olarak hazırlanacak bulmaca kitapçığında etkinlik olarak çeşitli türlerde yer almalıdır. Ders ve çalışma kitaplarında yer alan bulmaca etkinliklerinin yanı sıra görsel destekli gündelik hayatı yansıttığı bulmacalar da hazırlanmalıdır. Hazırlanan ders ve çalışma kitaplarının yetişkinlere yönelik hazırlandığı düşünüldüğünde çoğu bulmaca etkinliğinin bu açıdan basit kaldığı ve içerik olarak zenginleştirilmesi gerektiği söylenebilir. Temel seviyede yer alan bulmaca etkinliklerindeki bazı kelimelerin seçiminin seviyeye uygun olmadığı ya da gündelik hayatta çok karşılaşılan kelimelerden seçilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle henüz yeterince üzerinde çalışılmamış olan yabancılar Türkçe öğretiminde hangi seviyede hangi sözcüklerin öğretilmesi gerektiği yazılı ve sözlü dil verilerinden elde edilen sıklık çalışmaları ile yapıldıktan sonra bulmaca etkinliklerinde yer almalıdır.

Kaynakça

- Bölükbaş, F. ve diğerleri. (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı B1*. (Aslan, F. ve Keskin, F. Ed.) içinde (s. 29). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F. ve diğerleri. (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. (Aslan, F. ve Keskin, F. Ed.) içinde (ss. 18-94). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Bölükbaş, F. ve diğerleri. (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı A2*. (Aslan, F. ve Keskin, F. Ed.) içinde (ss. 9-38). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Brian, G., Skotko and David C. Rubin. (2008). H.M.'s Personal Crossword Puzzles: Understanding Memory and Language. *Memory*, 16(2), 89-96.
- Carter, Thomas P. (1974, March). Crossword Puzzles in the Foreign Language Classroom. *The Modern Language Journal*, 58(3), 112-115.
- Crossman, E. K. and Crossman, S. M. (1983). The Crossword Puzzle as a Teaching Tool. *Teaching of Psychology*, 10(2), 98-99.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren I Temel I*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren II Temel II*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren III Orta I*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren IV Orta II*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren V Yüksek I*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çetin, M. (1999). *Turkofoni Türkçe Öğren VI Yüksek II*. İstanbul: Turkofoni Yayınları.
- Çiftçi, M. (2009). *Türkçe Öğretimi 1*. Ankara: Başak Matbaası.
- Çiftçi, M. (2009). *Türkçe Öğretimi 2*. Ankara: Başak Matbaası.
- Çiftçi, M. (2010). *Türkçe Öğretimi 3*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Çiftçi, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Uygulama Kitabı 1*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Çiftçi, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Uygulama Kitabı 2*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Çiftçi, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Uygulama Kitabı 3*. Ankara: Söz kesen Matbaacılık.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci* (2. Bsk.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eryiğit, U, A. (2010). *Türkçe Konuşalım Seti 1: Ders Kitabı, Alıştırma Kitabı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Eryiğit, U, A. (2011). *Türkçe Konuşalım Seti 2: Ders Kitabı Alıştırma Kitabı*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Gedik, E. ve diğerleri. (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı A1*. (F. Aslan, ve F. Keskin, Ed.) içinde (ss. 9-38). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Gedik, E. ve diğerleri. (2013). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. (F. Aslan, ve F. Keskin, Ed.) içinde (ss. 9-38). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Goh, T. and Hooper, V. (2007). To Txt or Not To TxT: That's the Puzzle. *Journal of Information Technology in Education*, 6, 441-453.

- Gültekin, M., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2007). Yapılandırmacılık ve Öğretim Uygulamalarına Yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 503-528.
- Günay, D. (2013). *İzmir Yabancılar İçin Türkçe Seti A1: Ders Kitabı Alıştırma Kitabı*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Günay, D. (2014). *İzmir Yabancılar İçin Türkçe Seti A2: Ders Kitabı Alıştırma Kitabı*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- Hengirmen, M. (2012). *Türkçe Öğrenelim 1, Let's Learn Turkish*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (Belirtilmemiş). *Türkçe Öğrenelim 2,4 Let's Learn Turkish*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2001). *Türkçe Öğrenelim 3, Let's Learn Turkish*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. ve Koç, N. (2007). *Türkçe Öğreniyoruz 1, Turkish aktiv*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. ve Koç, N. (2005). *Türkçe Öğreniyoruz 2, Turkish aktiv*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (2000). *Türkçe Öğreniyoruz 3, Turkish aktiv*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 4, Turkish aktiv*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (1999). *Türkçe Öğreniyoruz 5, Sosyal Bilimlerden Örnek Metinler*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (1993). *Türkçe Öğreniyoruz 6, Fen Bilimlerden Örnek Metinler*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kurt, C. ve diğerleri. (2011). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 1*. (N. E. Uzun, Ed.) içinde (s. 79). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kurt, C. ve diğerleri. (Belirtilmemiş). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı 1*. (N. E. Uzun, Ed.) içinde (s. 36). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kurt, C. ve diğerleri. (2010). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 2*. (N. E. Uzun, Ed.). Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Kurt, C. ve diğerleri. (2010). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı 2*. (N. E. Uzun, Ed.) içinde (s. 58). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kurt, C. ve diğerleri. (2009). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı 3*. (N. E. Uzun, Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kurt, C. ve diğerleri. (2012). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Çalışma Kitabı 3*. (N. E. Uzun, Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özbay, M. ve Temizyürek, F. (2004). *Orhun Dil Öğretim Seti I/II/III/IV*. Ankara: TİKA Yay.
- Öztürk, T. ve diğerleri. (2013). *Anadolu Ders Kitabı 1*. İstanbul: Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık.
- Öztürk, T. ve diğerleri. (2013). *Anadolu Çalışma Kitabı 1*. İstanbul: Oray Yayın Basım ve Matbaacılık.

- Öztürk, T. ve diğerleri. (2013). *Anadolu Ders Kitabı 2*. İstanbul: Oray Yayın Basım ve Matbaacılık.
- Öztürk, T. ve diğerleri. (2013). *Anadolu Çalışma Kitabı 2*. İstanbul: Oray Yayın Basım ve Matbaacılık.
- Raines, D. A. (2010). An Innovation to Facilitate Student Engagement and Learning: Crossword Puzzles in the Classroom. *Teaching and Learning in Nursing*, 5, 85-90.
- Shah, S., Lynch, L. M. J. and Macias-Moriarity, L. Z. (2010). Crossword Puzzles as a Tool to Enhance Learning about Anti-ulcer Agents. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(7): Article 117.
- Şenduran, E. (2006). *Bu Ne Demek? Alıştırma Kitabı*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- Şenduran, E. (2006). *Bu Ne Demek? Başlangıç Düzeyi Ders Kitabı 1*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- Şenduran, E. (2006). *Bu Ne Demek? Başlangıç Düzeyi Ders Kitabı 2*. İstanbul: Cem Ofset Matbaacılık.
- Tikbaş, F. (2011). *Kültür, Eğitim ve Kültür Ekonomisi Kapsamında Bulmacaların İşlevleri*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Weisskireh, R. S. (2006). An Analysis of Instructor-Created Crossword Puzzles for Student Review. *College Teaching*, 54(1), 198-201.
- Whisenand, T. G. and Dunphy, S. M. (2010). Teaching Tip Accelerating Student Learning of Technology Terms: The Crossword Puzzle Exercise. *Journal of Information Systems Education*, 21(2), 141-148.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüce, S. ve diğerleri. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe A1*. (M. Kurt ve N. Temur, Ed.) içinde (s. 17). Ankara: Özel Matbaası.
- Yüce, S. ve diğerleri. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe A2 Temel Düzey* (M. Kurt ve N. Temur, Ed.). Ankara: Özel Matbaası.
- Yüce, S. ve diğerleri. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe B1Orta Düzey*. (M. Kurt ve N. Temur, Ed.). Ankara: Özel Matbaası.
- Yüce, S. ve diğerleri. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe B2 Orta Düzey*. (M. Kurt ve N. Temur, Ed.). Ankara: Özel Matbaası.
- Yüce, S. ve diğerleri. (2013). *Yabancılar İçin Türkçe C1 İleri Düzey*. (M. Kurt ve N. Temur, Ed.). Ankara: Özel Matbaası.